

Teel jätkusuutlikuma põllumajanduse poole

Marika Mänd

Co-funded by the
European Union

TÖÖTUBA "MULD JA SÜSINIK"

25. november 2022

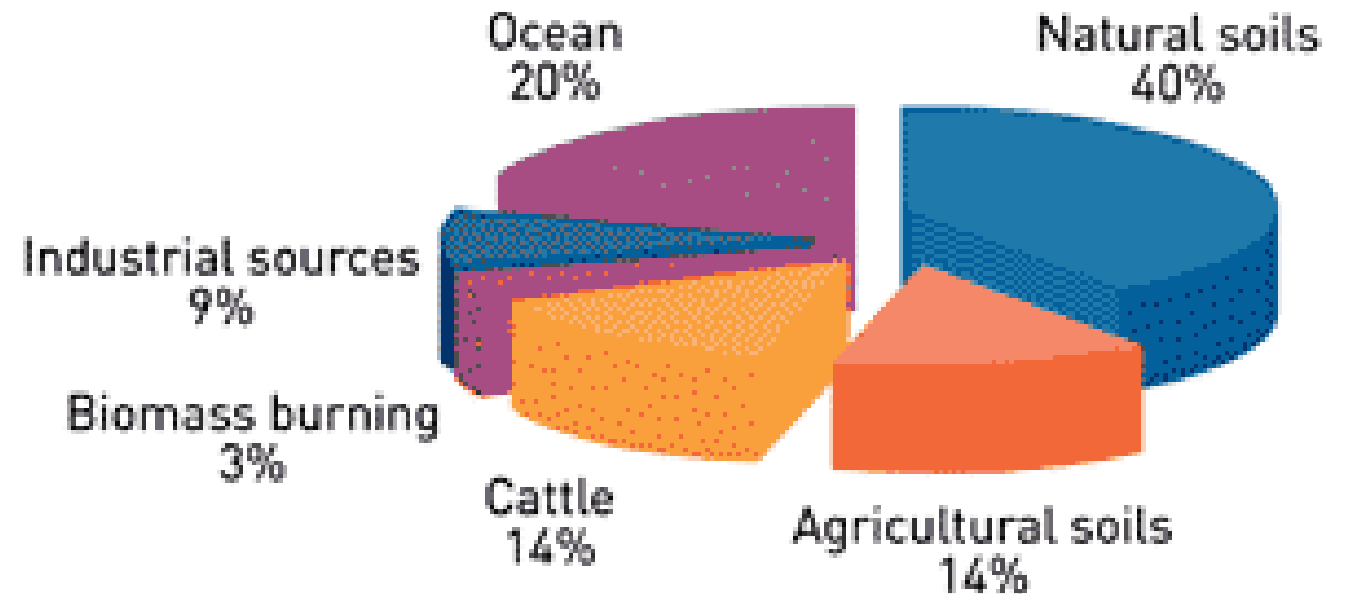

Aktuaalsed probleemid põllumajanduses

- Kliimamuutused:
temperatuur, CO₂ tõus
- Maailma rahvastiku kasv
- Põllumaa vähenemine
- Väetistest ja pestitsiididest tingitud saastatus

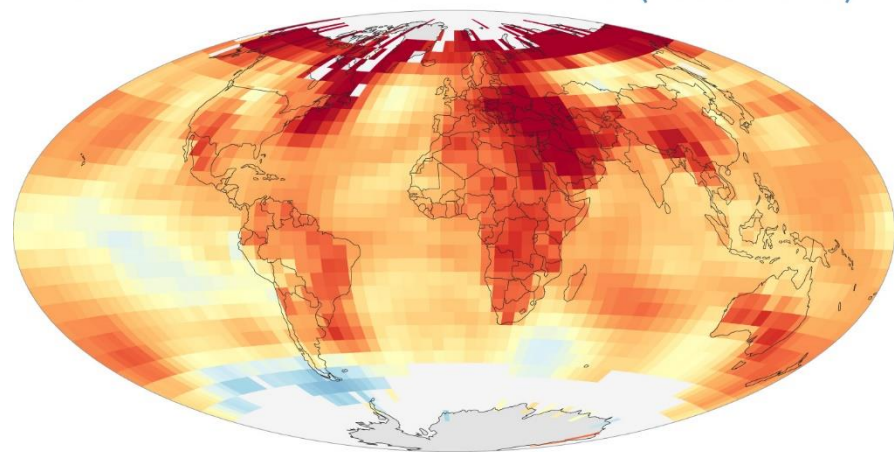
Erinevatest allikatest pärit lämmastiku
aastaheite protsent

Total emissions: 15 million tonnes per year

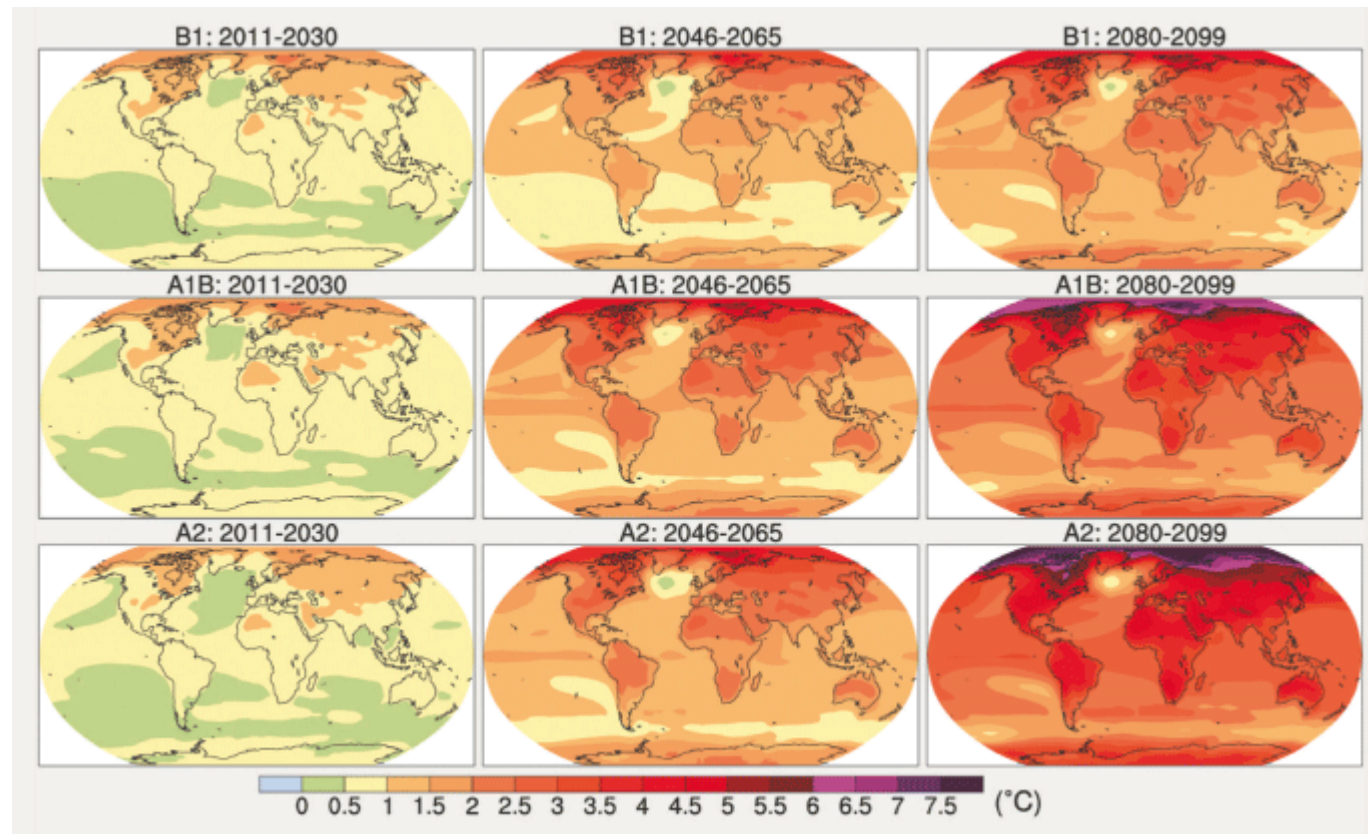
Globaalne kliimamuutus: temperatuur

RECENT TEMPERATURE TRENDS (1990-2019)

Change in temperature (°F/decade)
-1 0 1

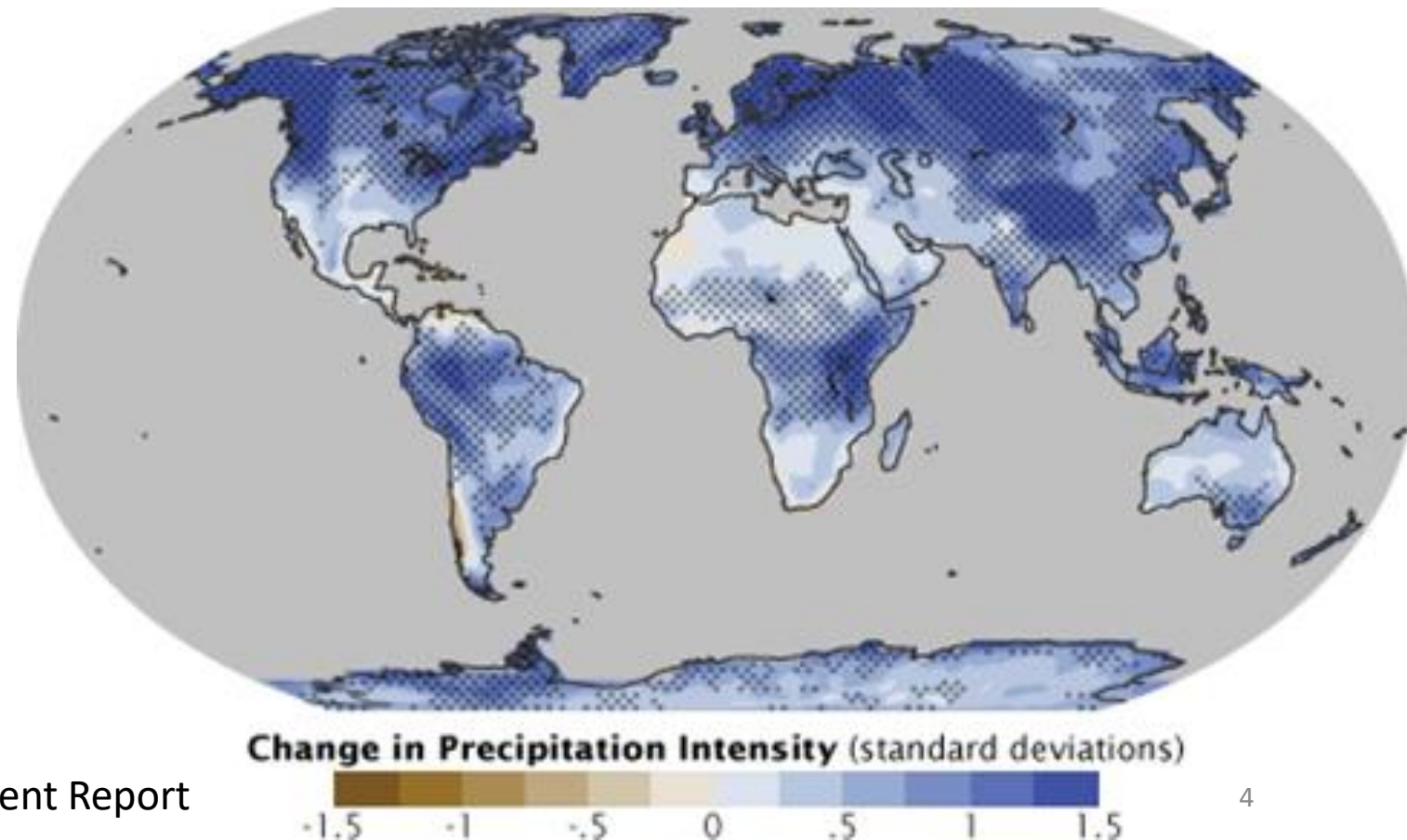
NOAA Climate.gov
Data: NCEI

Sademeete hulga suurenemine

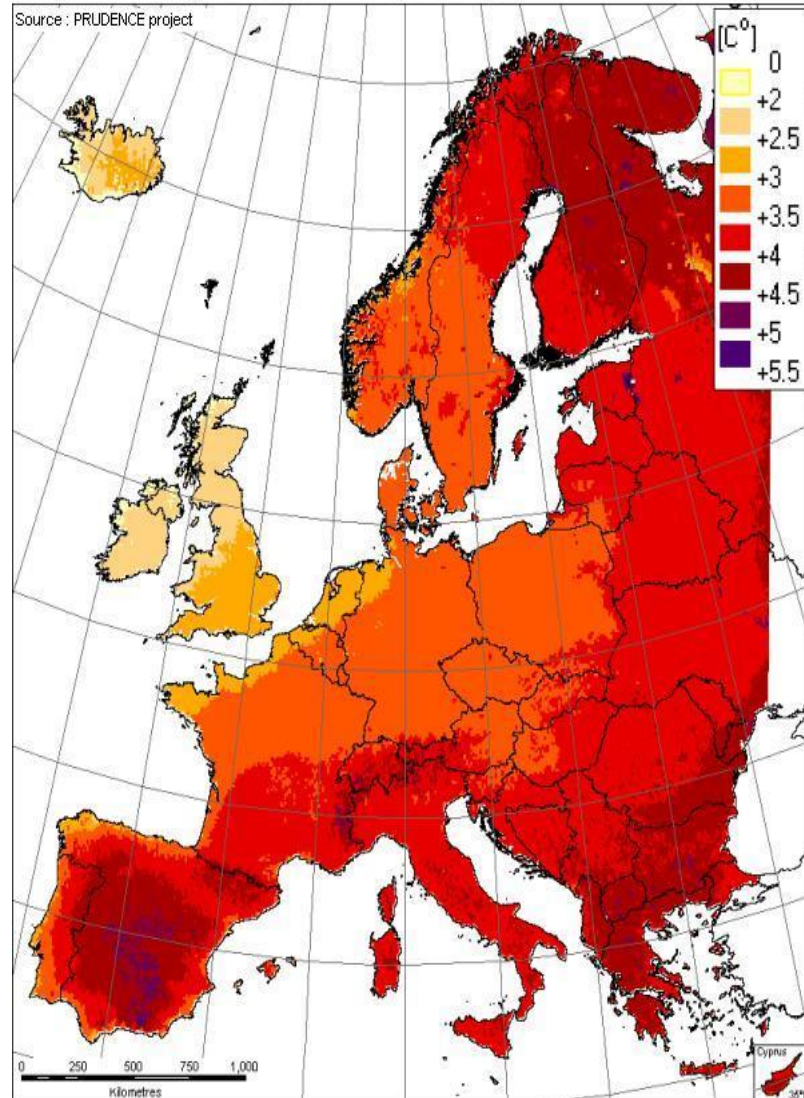
- Vee aurustumine maapinnalt suureneb
- Tulemuseks on suurema niiskuse ringlemine atmosfääri alumistes osades
- Suureneb maapinnale langevate sademeete hulk

Muutused Euroopas ja Eestis

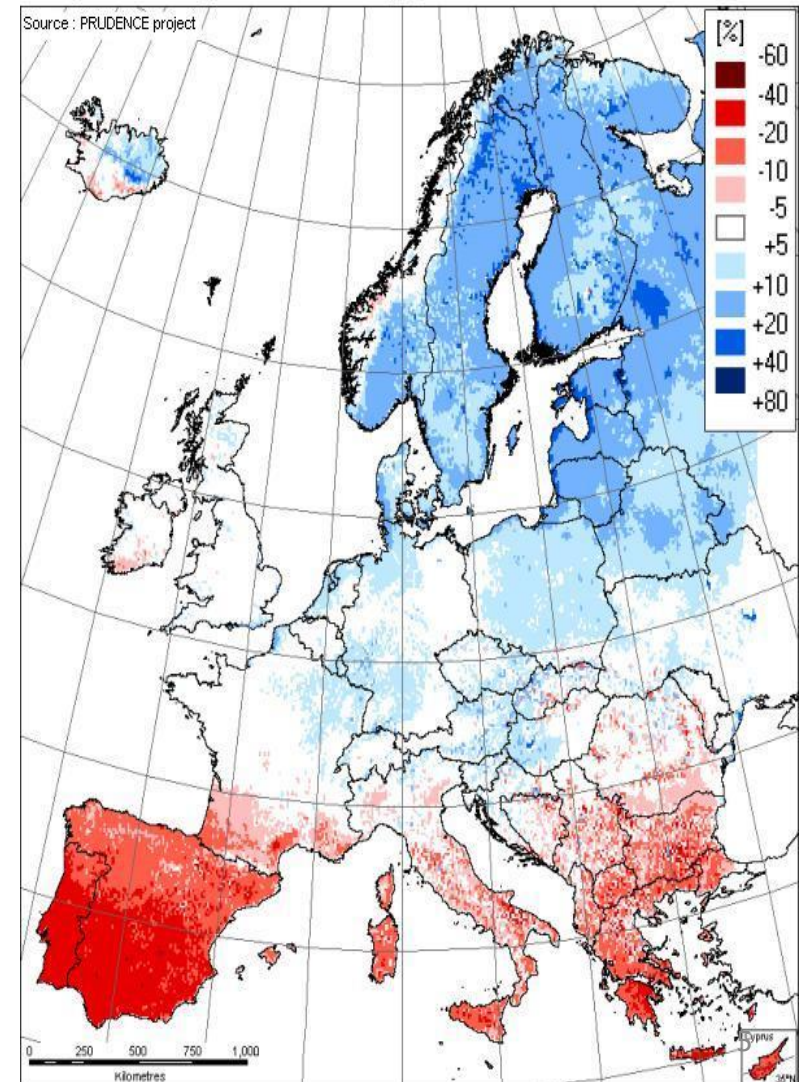
T^o

Temperature: change in mean annual temperature [C°]

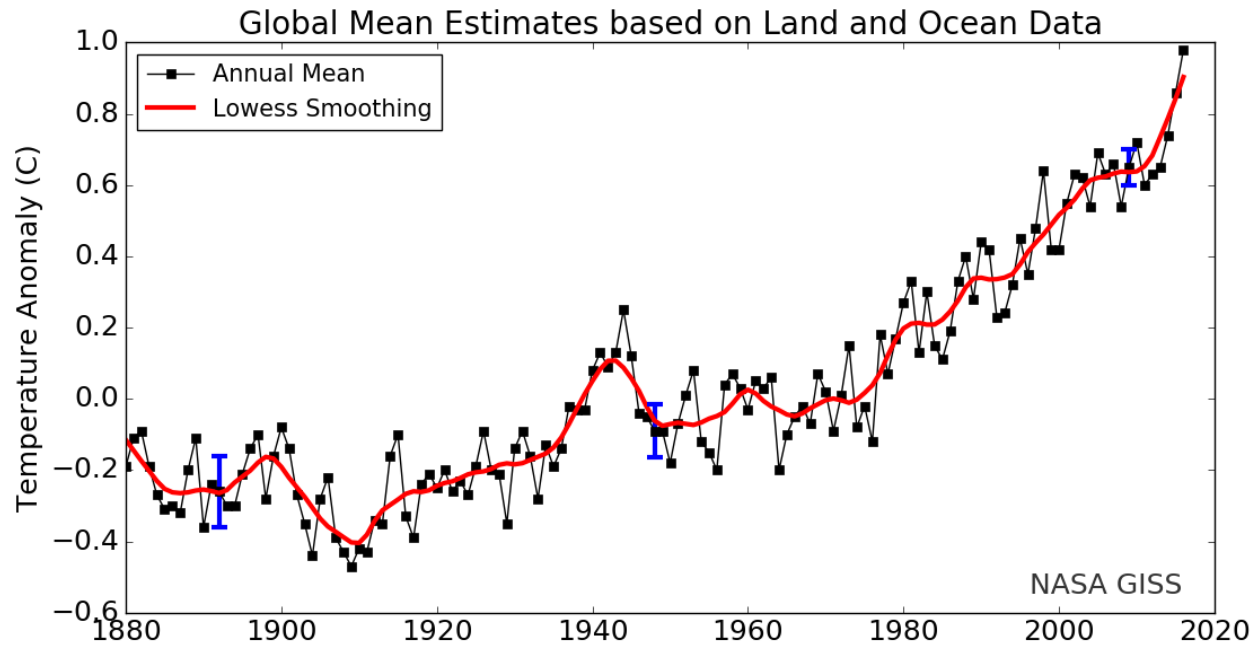
Sademed

Precipitation: change in annual amount [%]

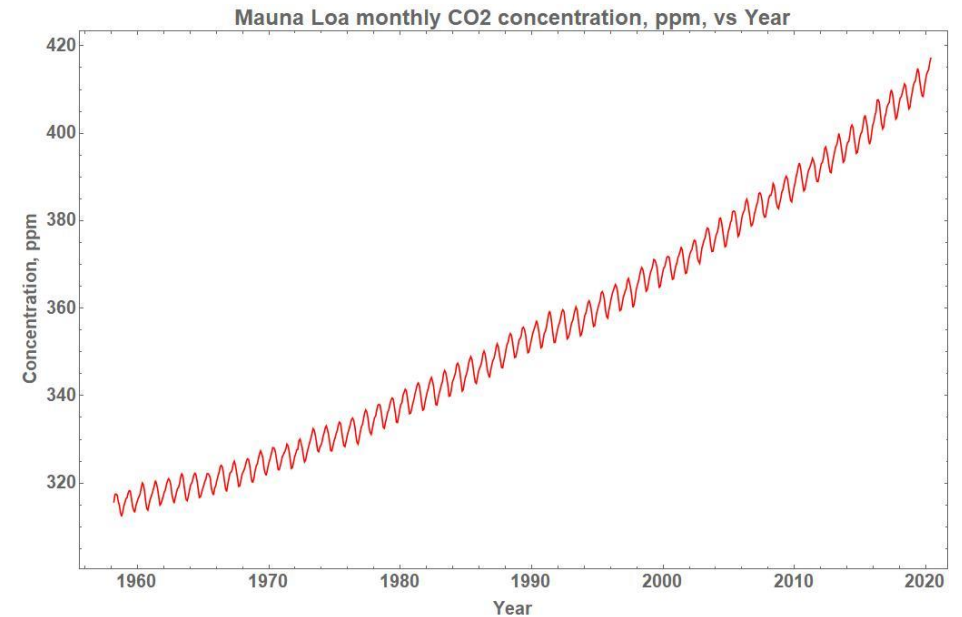
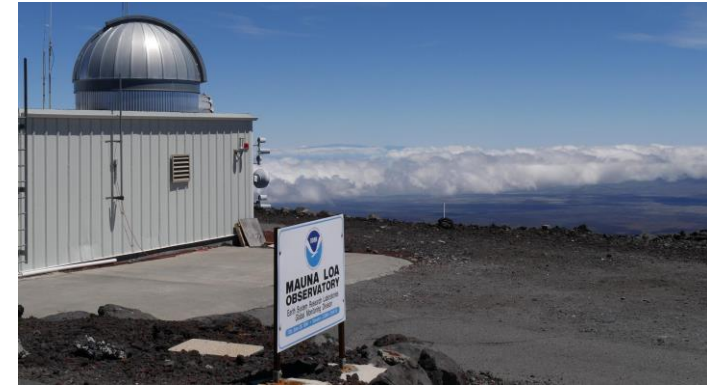

Globalne soojenemine: CO₂ muutused

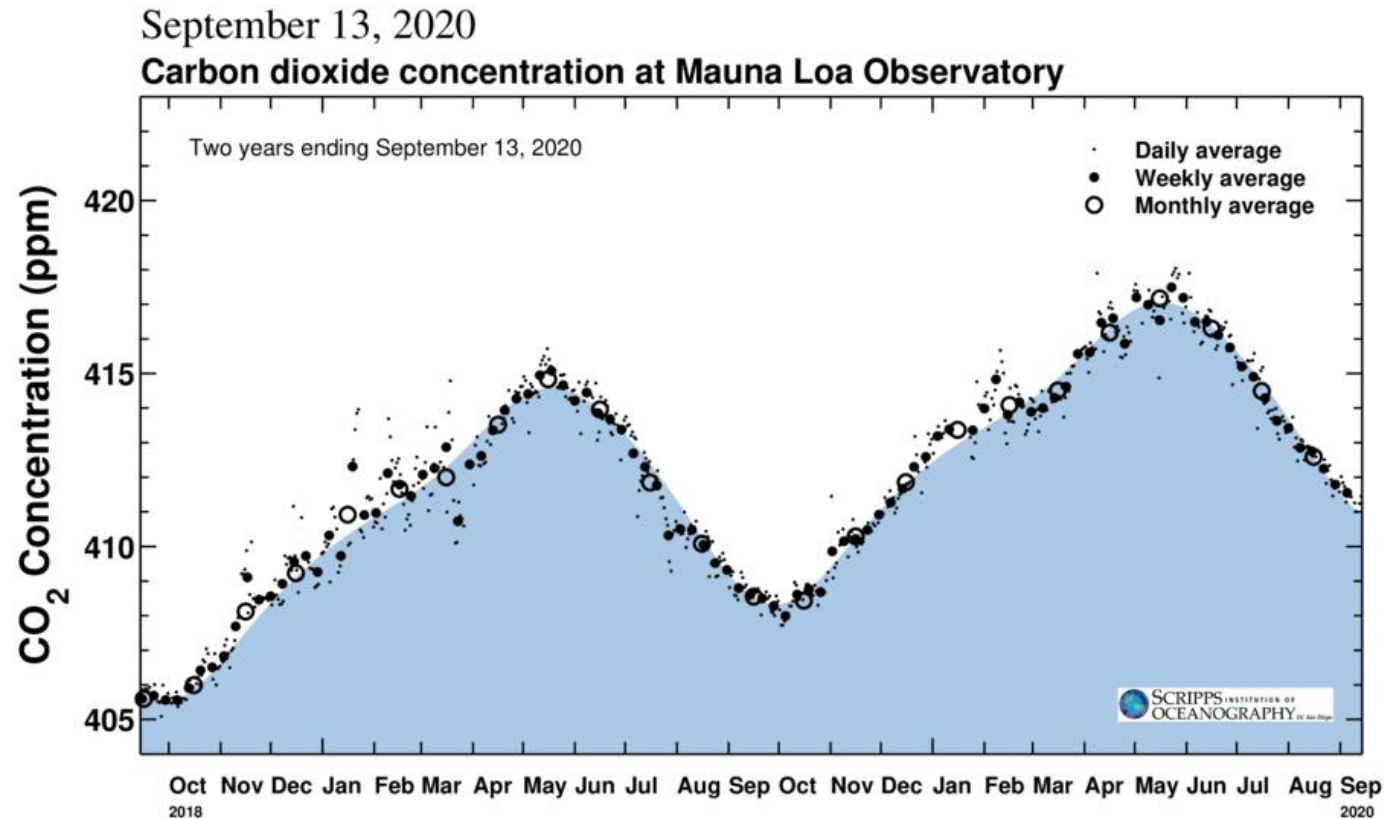

[NASA Goddard Institute for Space Studies](https://www.nasa.gov/goddard)

Mauna Loa observatorium Havail

CO₂ muutus ja COVID-19

- Majandus seiskus ja autod ning korstnad koos sellega.
- Paljude suurlinnade elanikud nägid esimest korda puhast taevast.
- Kasutage hetke, hüüdsid keskkonnaaktivistid.

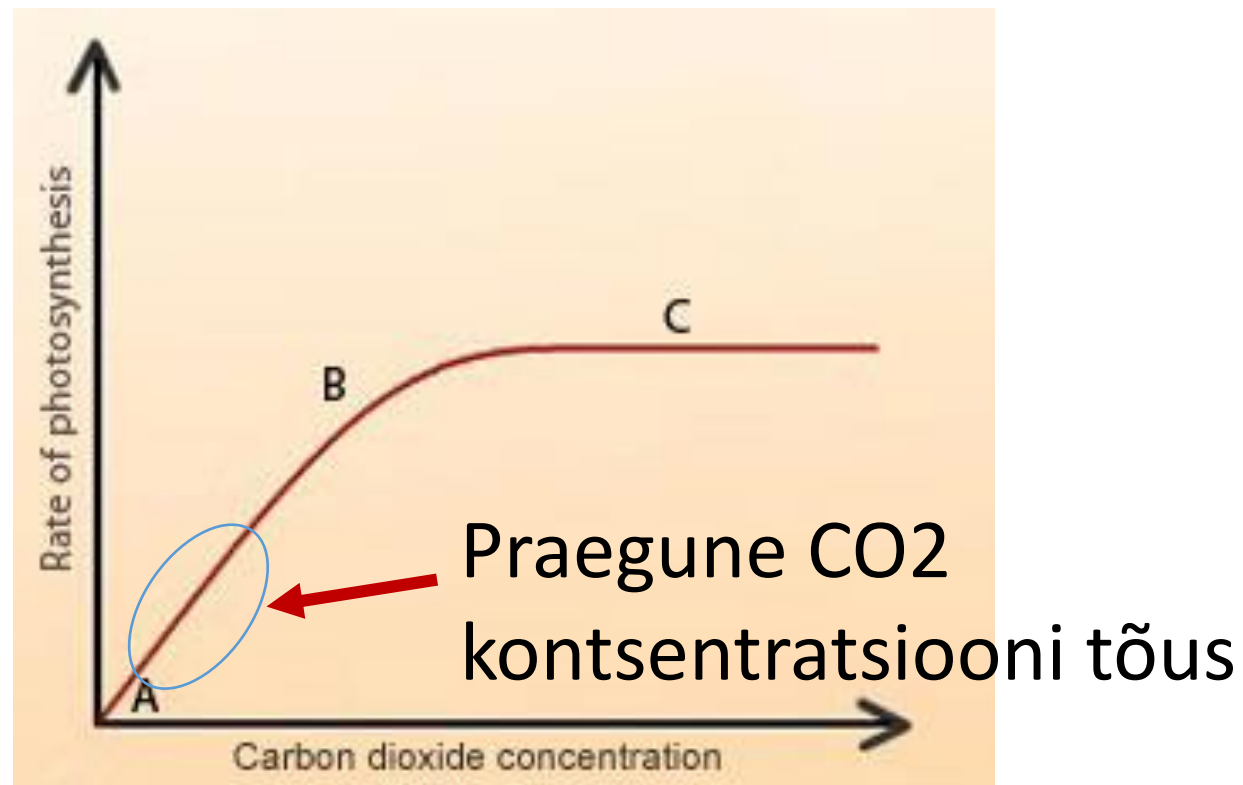
Maailma CO₂ bilansis oli see siiski **tühine kõrvalekalle** kui vaadata näiteks 2 aasta CO₂ muutumist

https://sioweb.ucsd.edu/programs/keelingcurve/wp-content/plugins/sio-blumoon/graphs/mlo_two_years.png

Mida see kaasa toob?

- Temperatuurid tõusevad ja niiskuse kasv suureneb
- Fotosüntees kiireneb
- Paljudel kultuurtaimedel suureneb saak
- Rohkesti toitu herbivooridele

Lehtede netofotosünteesi sõltuvus CO₂ kontsentratsioonist

Kliima soojenemine toob kaasa uute kahjuriliikide põhjapoolse rände

Väike tarumardikas
Aethina tumida

Vastsed

- kaevavad raamidesse käigud ja hävitavad haudme
- reostavad oma väljaheidetega mee, mille värvus muutub
- mesi läheb käärima

Foto: Lori R. Spears, Ann Mull

Sekundaarsete kahjurite esile tõusmine

- Kõrrevaablane, *Cephus pygmaeus*

Maaailma rahvastiku kasv

- Meid on juba 8 miljardit
- Prognoos 2100. a. – 11 miljardit inimest

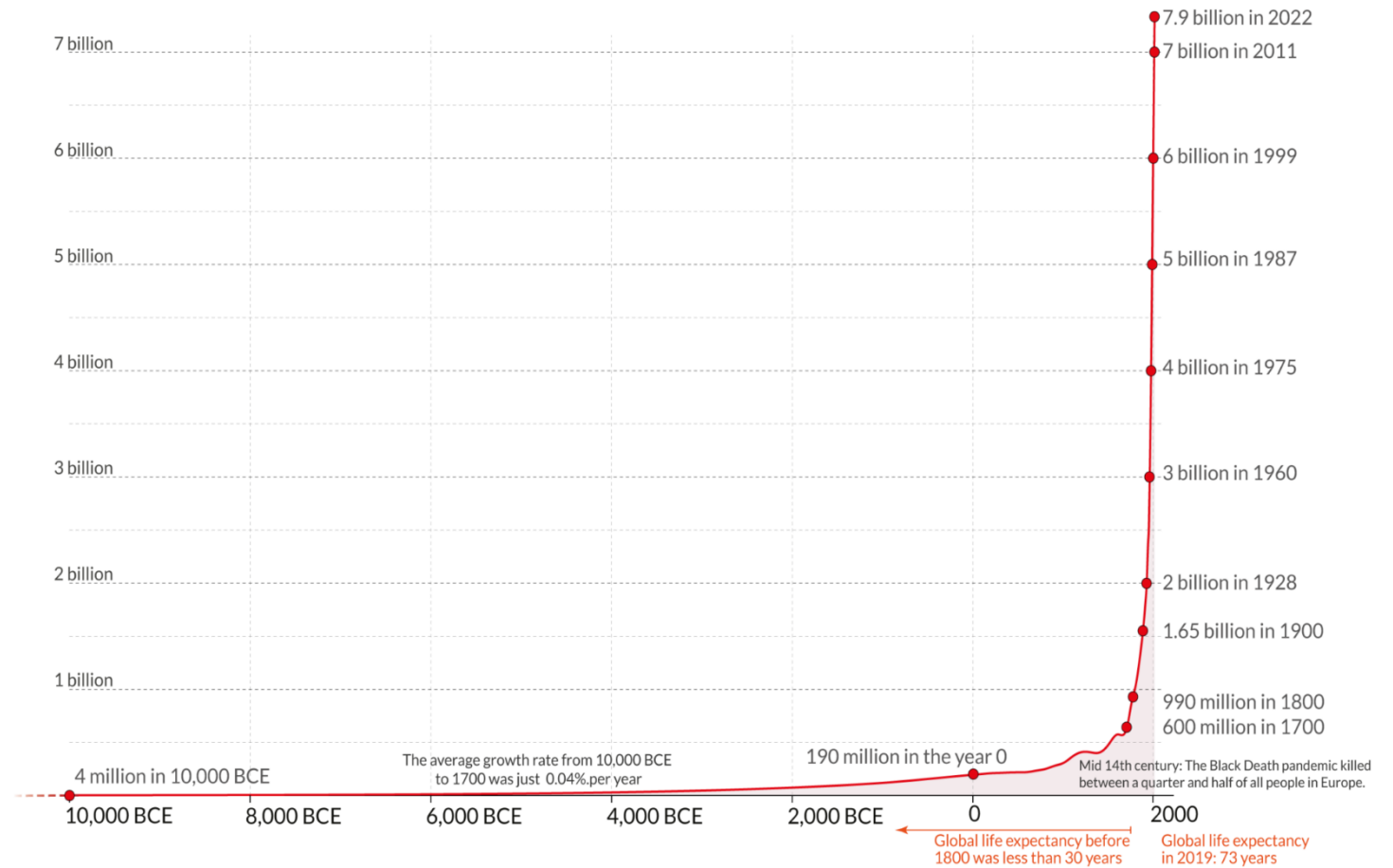

Tokio: <https://www.alamy.com/pedestrian-crowd-walking-across-shibuya-scramble-crossing-during-a-rainy-night-with-umbrellas-tokyo-japan-image364923230.htm>

Our World
in Data

The size of the world population over the last 12.000 years

Demographers expect rapid population growth to end by the end of the 21st century. The UN demographers expect a population of about 11 billion in 2100.

Based on estimates by the History Database of the Global Environment (HYDE) and the United Nations. On [OurWorldinData.org](https://www.OurWorldinData.org) you can download the annual data.

This is a visualization from [OurWorldinData.org](https://www.OurWorldinData.org).

Licensed under [CC-BY-SA](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/) by the author Max Roser.

Põllumaa vähenemine

Viimase 40 aasta jooksul on maakera kaotanud kolmandiku põllumaast

- muldade degradeerumise (erosioon, sooldumine, kõrbestumise, mulla viljakuse langus)
- linnastumise (ehitised, tööstus, teed) tõttu

Igal aastal kaob kogu maailmas 10 miljonit ha põllumajandusmaad

Aastaks 2050 elab 68 protsenti maakera rahvastikust linnades

<https://www.fwi.co.uk/arable/land-preparation/soils/advice-on-reducing-soil-erosion-in-arable-fields>

<https://economictimes.indiatimes.com/news/70942639.cms>

Tokyo Foto: Keith Levit /

Väljakutsed põllumajandusele

- Rohkem inimesi on toita
- Suurem vajadus toota
- Suurenev linnastumine

Potentsiaalse ja realselt koristatud saagi vahel on suur erinevus.

Täna koristame 68% potentsiaalsest saagist

- Kaod:
  - 10% kahjurid
  - 13% taimehaigused
  - 9% umbrohud
  - Ebasoodsad ilmastikutingimused
  - Mulla viljakuse langus
  - Kaod hoiustamisel

Põllumajanduse negatiivsed mõjud

Keskkonna kahjustumine

- Bioloogiline mitmekesisus väheneb
- Elupaikade kadumine
- Metsa-alade vähenemine
- Vee, õhu ja mulla saastumine
- Sooldumine, kõrbestumine
- Veeressursside kadu

Inimõjud

- Põllumaa vähenemine
- Mullaviljakuse langus
- Toiteväärtuse vähenemine toidus
- Vähenenud majanduslik kasum

Uus ühine põllumajanduspoliitika (ÜPP) 2023-2027

- Ühine põllumajanduspoliitika (ÜPP) ühendab sotsiaalsed, majanduslikud ja keskkonna-alased lähenemisviisid, et saavutada EL-s kestlik põllumajandussüsteem.
- **Sotsiaalne kestlikus**

ÜPP toetab maakogukondi ning aitab põllumajandusel ja metsandusel täita oma olulist rolli, mis toob kasu ühiskonnale laiemalt.
- **Keskkonnasäästlikkus**

ÜPP eesmärk on võidelda kliimamuutuste vastu, kaitsta loodusvarasid ja suurendada bioloogilist mitmekesisust ELis.
- **Majanduslik kestlikkus**

Põllumajandus ja metsandus võivad pakkuda jätkusuutlikke majandushüvesid põllumajandustootjatele, metsamajandajatele ja EL-le tervikuna.
- **Teadusuuringud ja innovatsioon**

ELi teadusprojektid ja meetmed innovatsiooni edendamiseks põllumajanduses ja maapiirkondades ning selliste meetmete rahastamise võimalused.

ÜPP eesmärgid

- Tootlikum ja ressursitõhusam (50%)
- Jätkusuutlikkuse nõuded: elurikkus, CO₂-neutraalne tootmine, mulla viljakus
- Kahjurite ja haiguste tõrje: uudsete tehnoloogiad, keskkonnasäästlikud võtted
- Kõrge professionaalsus: digitaliseerimine, farmide juhtimissüsteemid

EL strateegia „Talust taldrikule“

- Toidusüsteemidest pärineb ligikaudu **kolmandik maailma kasvuhoonegaaside heitkogustest**.
- Praegusel toidumudelil on kahjulik mõju inimeste tervisele, mistõttu on üle 50% Euroopa täiskasvanutest ülekaalulised.
- EL püüab **muuta viisi, kuidas Euroopas toitu toodetakse ja tarbitakse**, et
  - vähendada toidusüsteemide keskkonnajalajälge
  - tugevdada vastupanuvõimet kriisidele
  - tagada ka tulevastele põlvkondadele tervislik ja taskukohane toit

EL strateegia „Talust taldrikule“

- Eesmärgiks arendada Euroopa kestlikku toidusüsteemi tootmisest tarbimiseni
- **Keskkond**
  - neutraalne või positiivne keskkonnamõju
  - ennetada kliimamuutusi ja kohaneda nende mõjudega
  - suurendada bioloogilist mitmekesisust
- **Ühiskond**
  - kindlustada toiduohutus, toiduga kindlustatus ja rahvatervis, tagades kõigile piisavas koguses kvaliteetsele ning jätkusuutlikule toidule ligipääsu
- **Põllumajandustoodang**
  - pakkuda tarbijale jõukohase hinnaga toitu tootjale kasumlikul viisil, kindlustades EL toidusektori konkurentsivõime ja ausa kaubandus

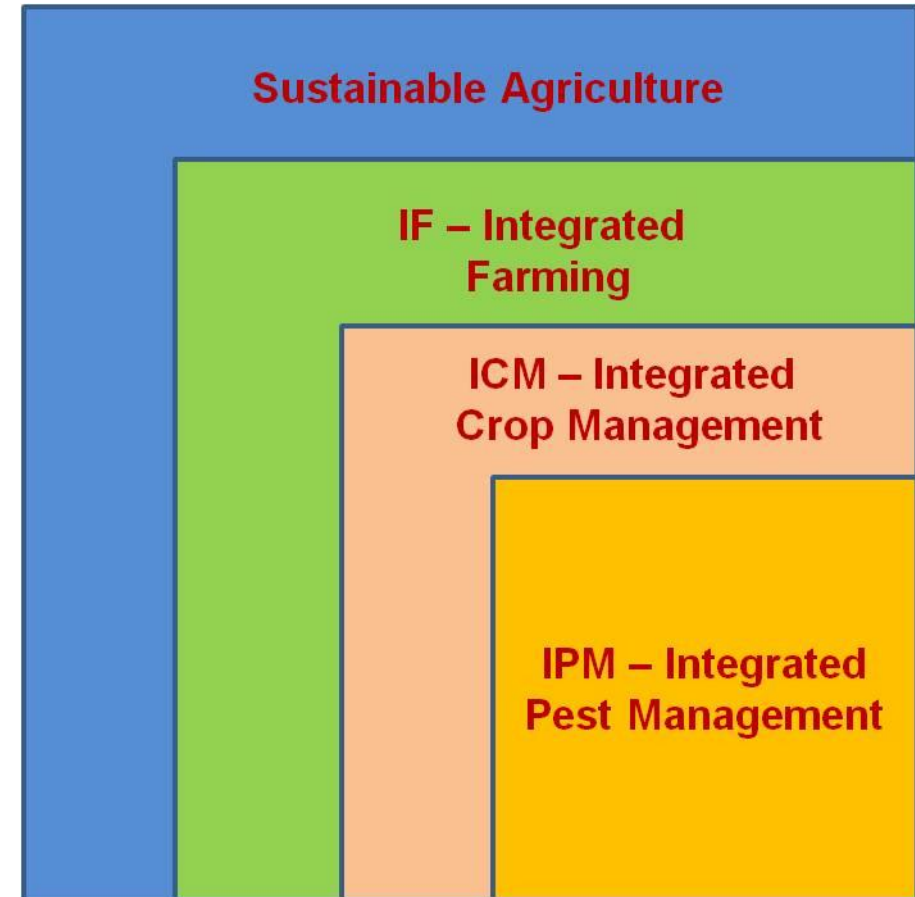

Põllumajandustootmine aastal 2030

- Tootlikkuse suuremine 50%
- Jätkusuutlikkuse nõuded:
  - Elurikkuse
  - CO₂- neutraalne tootmine
- Sünteetiliste taimekaitsevahendite ja väetiste kasutamise vähendamine
  - Innovatiliste tehnoloogiate ja taimekaitsetoodete kasutusevõtt saagi kindlustamiseks
  - Täppistaimekaitse
- Kõrge professionaalsus, innovatsioon
  - Digitaliseerimine –riskide vähendamiseks ja toodangu optimeerimiseks sisendite vähenemisel
  - Droonid -
  - Juhtimissüsteemide arendus

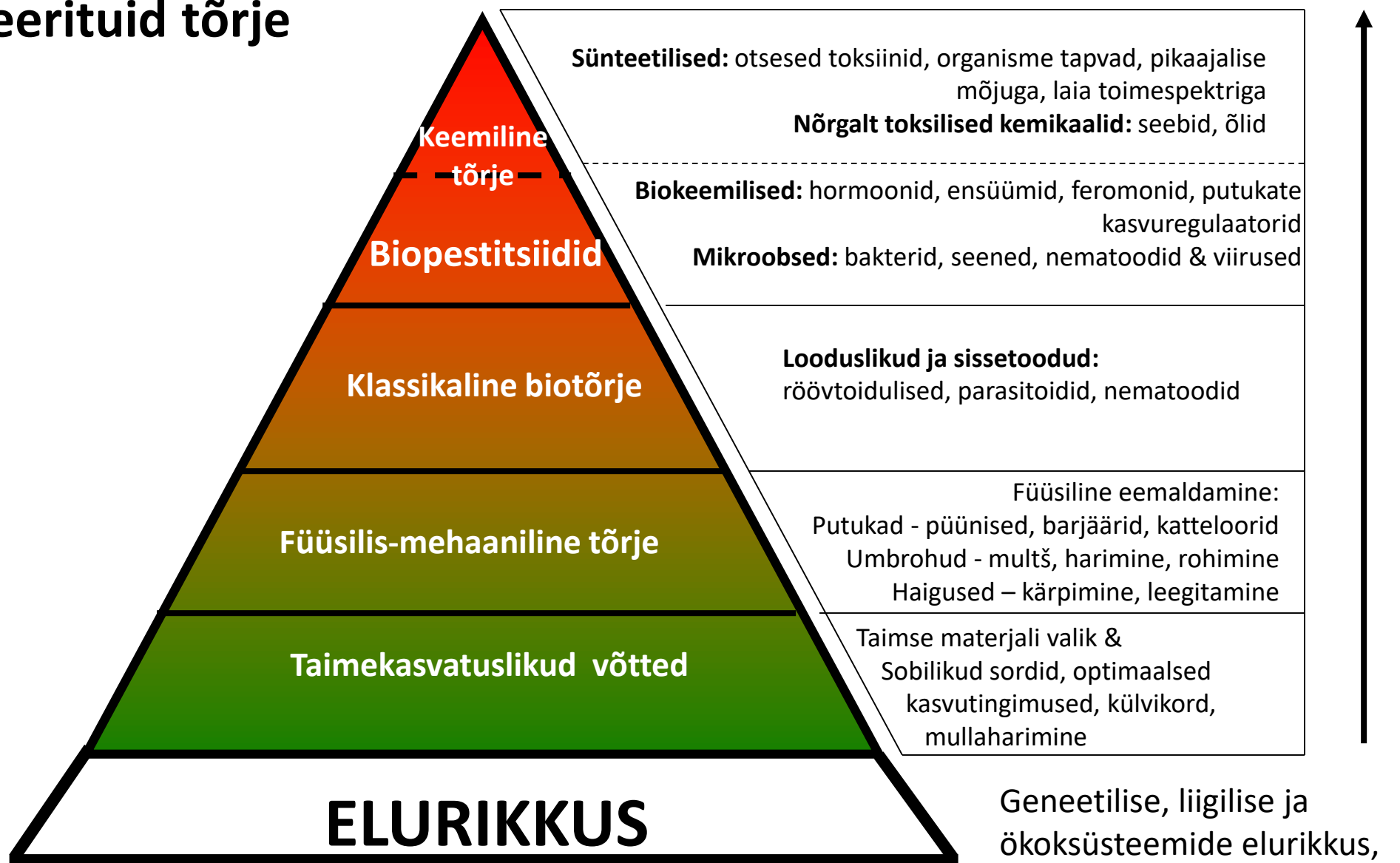
Jätkusuutlik põllumajandus

- Keskkonda kaitsev, samas
- Toodang ja majanduslik elujõulisus tagatakse
- **Integreeritud põlluharimine** - juhtimissüsteem, mille eesmärk on pakkuda säästvamat põllumajandust teadlike juhtimisprotsesside kaudu, mis ühendab kaasaegsed tööriistad ja tehnoloogiad traditsiooniliste tavadega
- **Integreeritud taimekasvatus** -tasakaalustab kasumliku äritegevuse nõuded vastutustunde ja keskkonnatundlikkusega. Hõlmab tavasid, mis väldivad raiskamist, suurendavad energiatõhusust ja vähendavad saastet.
- **Integreeritud taimekaitse** -bioloogiliste, mehaaniliste ja keemiliste taimekaitselahenduste hoolikas kombineerimine, et hoida taimekahjustajad majanduslikult ja ökoloogiliselt põhjendatud tasemel

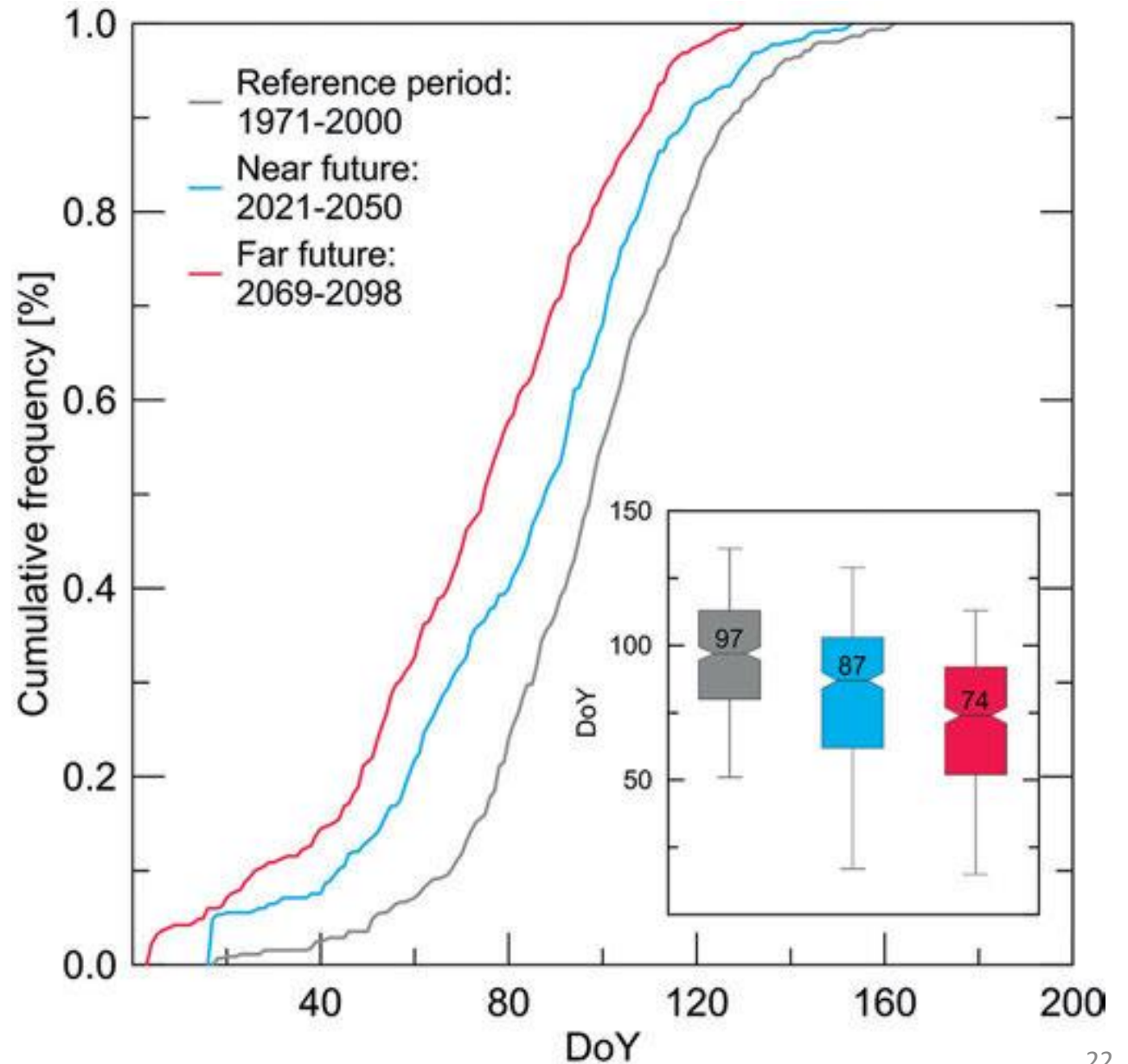

Taimetervis vajab uusi väljakutseid: integreeritud tõrje

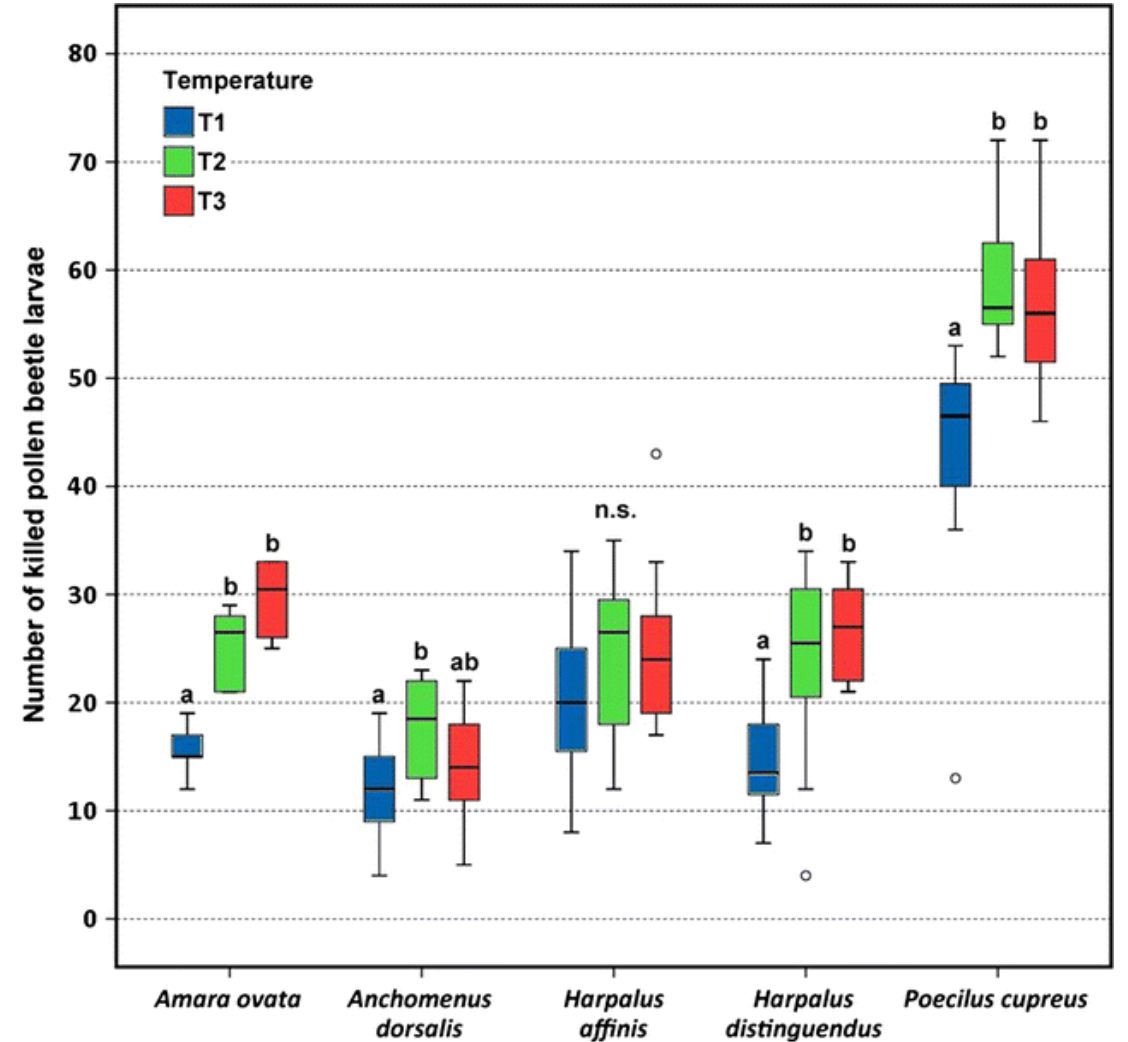
- **Suureneb surve kasutada rohkem taimekaitsevahendeid**
- Lähitulevikus on hiilamardikate ilmumine keskmiselt 10 päeva varasem
- Kaugemas tulevikust 23 päeva varasem
- **Mardikad tulevadki järjest varem põldudele**

Koos kahjurite arvuga suureneb ka kiskjate aktiivsus

Frank and Bramböck BMC Ecol (2016) 16:21 Predatory beetles feed more pest beetles at rising temperature

- Nelja mardikaliigi esindajad hävitasid soojemas keskkonnas rohkem hiilamardika vastseid (11,5; 14,5; 16,5 °C)

Kahjurikindlatele sortidele loota ei saa

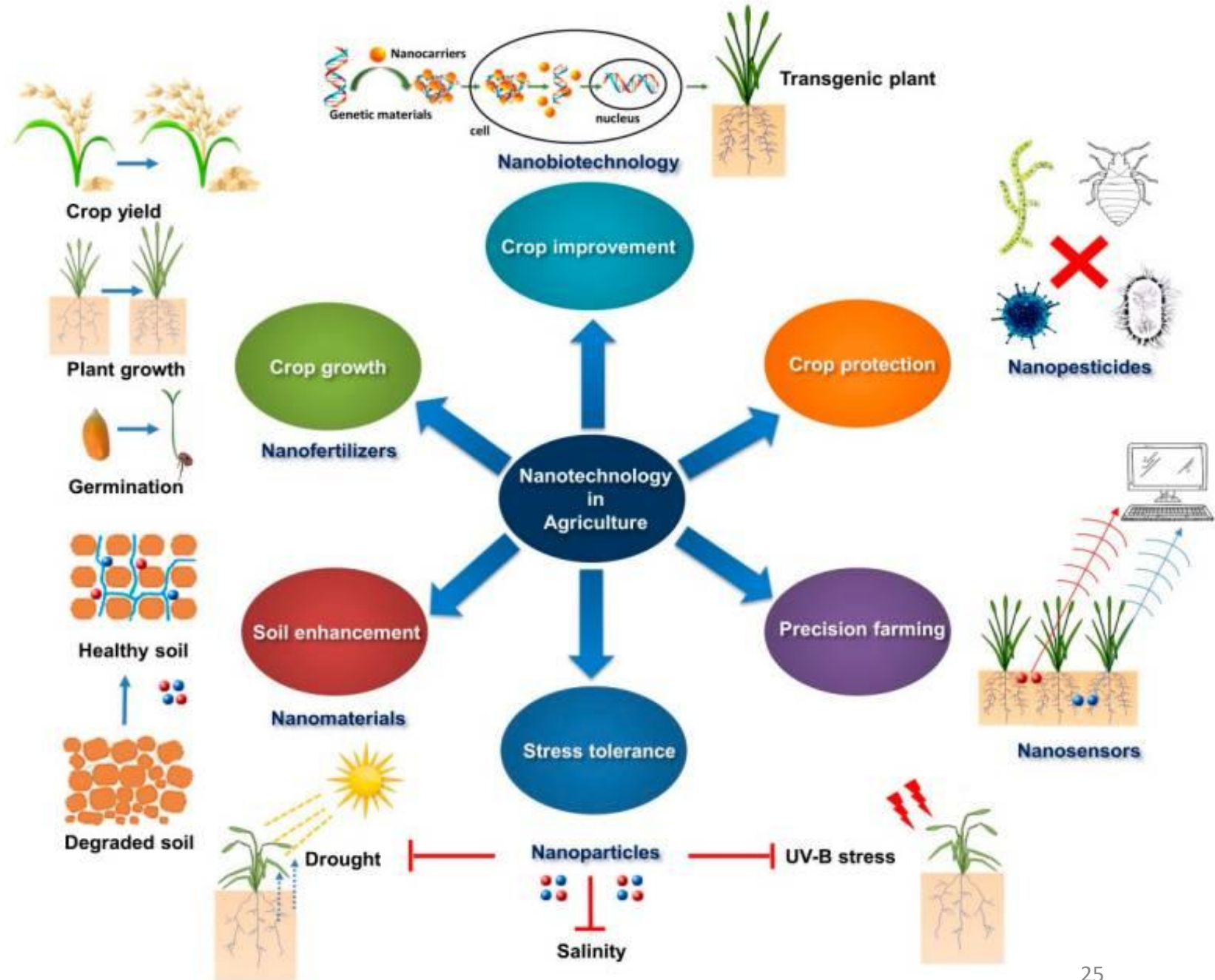
Herve 2018: Breeding for insect resistance in oilseed rape: challenges, current knowledge and perspectives

- Praegu pole ühtki kahjurputukakindlat rapsisorti olemas
  - Sordiaretus on senini keskendunud agronoomilistele väärtustele
  - Putukaresistentuse geene on taimedel palju vähem, kui haiguskindluse geene
  - Rapsi genoom on väga ühetüübiline
- Kahjustajakindluse saavutamine on raske
  - Teiste organismide geenide lisamine rapsi genoomi (Bt, karvane raps vm)
  - Looduslikku vastupanu peamistele kahjustajatele peaaegu ei esine, kuigi see oleks kõige lootustandvam suund
  - Resistentust saaks tuua teistelt ristõielistelt
- Lisaks: EU piirab geneetiliste muundatud kultuuride kasutamist

Nanotehnoloogia

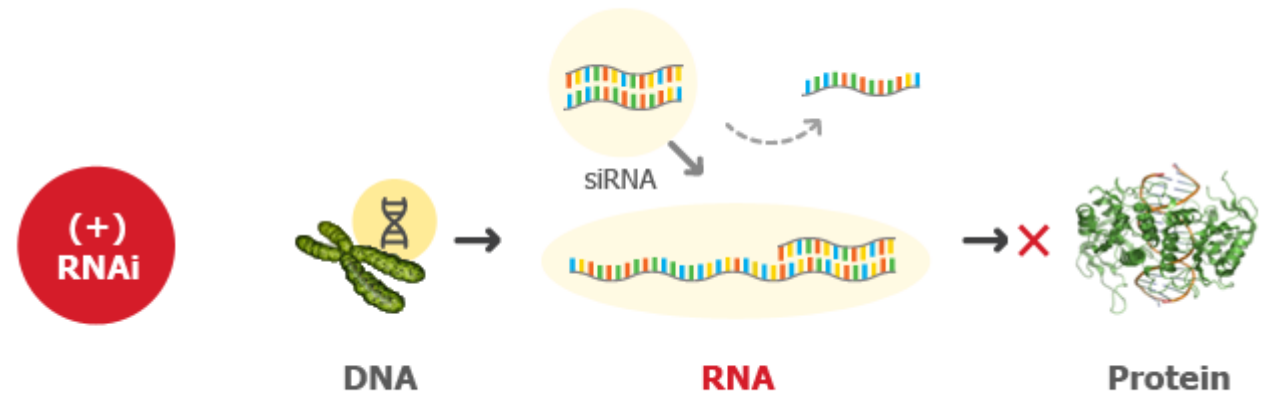
- Kasutades nano-osakesi vaktsineeritakse taimi, ning selle tulemusel tõuseb vastupanuvõime
- Seemned kastetakse toitainelahusesse, kus on ka nanoosakesed, see stimuleerib idanemist, kasvu, saaki. Nanoosakesed tungivad seemnesse ning sealtkaudu ka ülejäänud taim.

Nanotehnoloogia põhineb

- Minimaalne kasutus – maksimaalne kasu
- Osakestel on hästi suur pinna ja sisemuse suhe – st võimalikult väikse ruumala ja maksimaalselt suure pinnaga osakesed
- Nano-pestitsiidid, nanosensorid, nanoosakeste vahendatud resistentsused taimed...
  - Nanofungitsiidid
  - Nanoinsektitsiidid
  - Nano-biostimulandid
  - Nanometallid
- .... **Kahjuks pole veel tooteid, on vaid laborikatsetused.....**

RNAi tehnoloogia

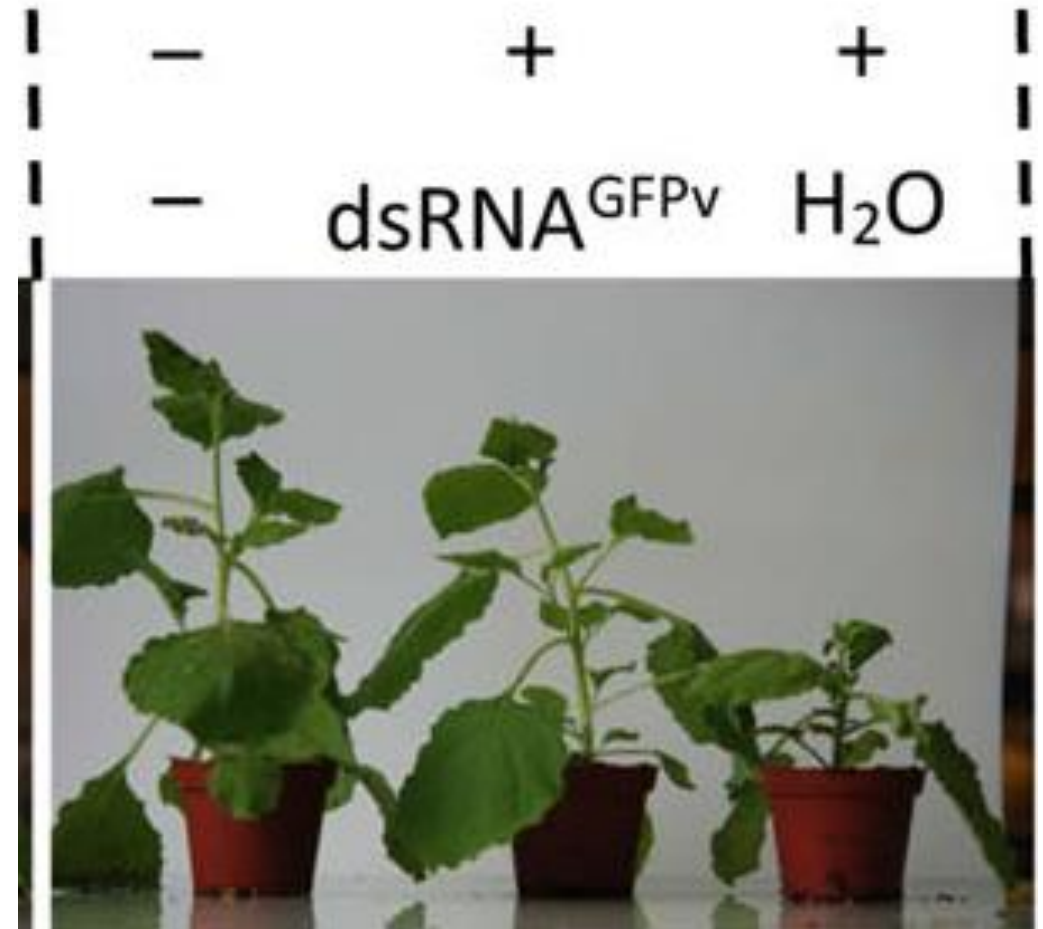

- RNA vahendab geenist pärit infost valkude tootmist.
- RNAi – (*RNA interference*) toodetakse ja viiakse soovitud objektini lühikesed RNA jupikesed, mis haakuvad algse RNAga ning takistavad õigete valkude tootmist. Nimetatud ka geenide vaigistamiseks.
- Teoorias söödetakse/süstitakse putukale mingisugust elutähtsat valku tootva geenilõigu analoog, mille tõttu see geen enam ei avaldu ning kahjustaja sureb. Liigispetsiifiline. Keskkonnale ohutu
  - Probleemid – lühikesed RNA ahelad ei ole püsivad, kuidas viia putukasse, kuidas disainida selline ahel, mis esinebki ainult selles putukas, ja mitte teistes sarnastes liikides
  - Katsetatakse ka hiilamardikal – on leitud selline ahel, mis toimib mardika sees, kuid praegu ei osata preparaati mardikateni toimetada põllul

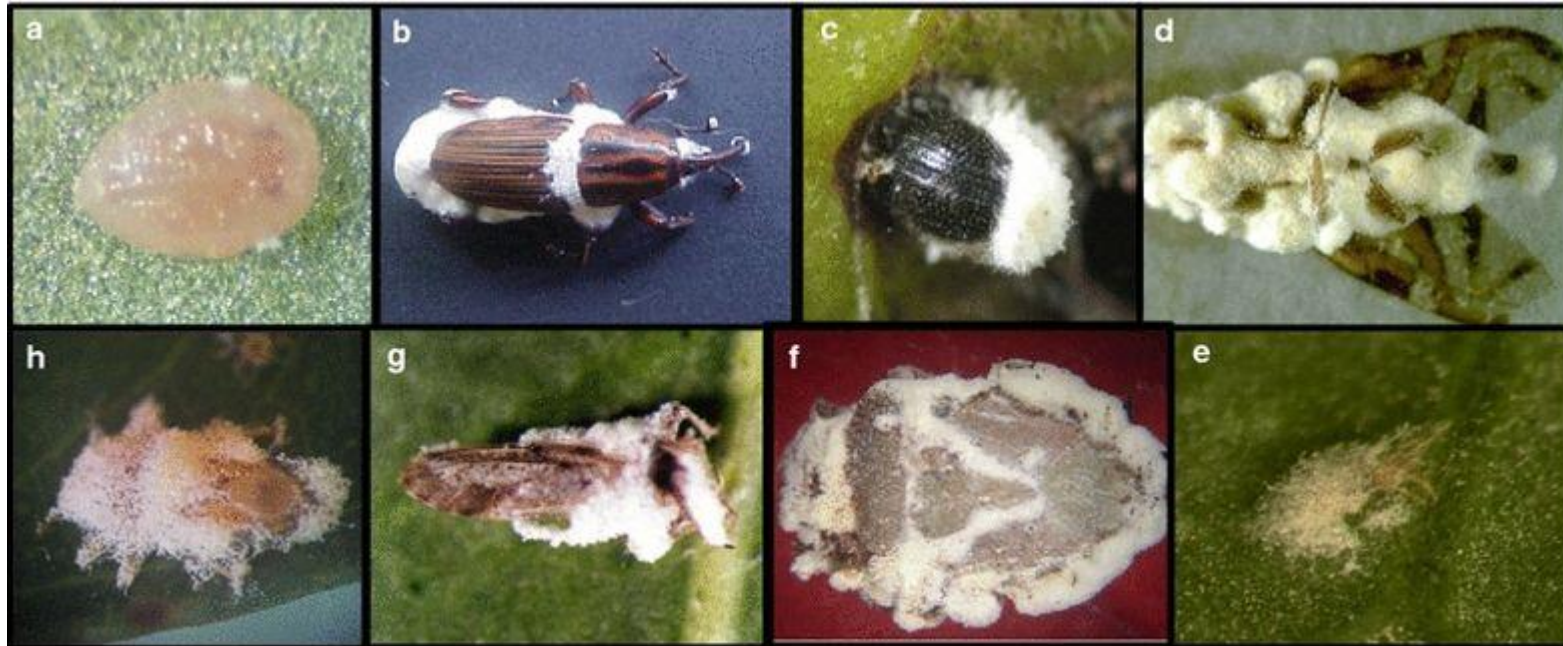
RNAi tehnoloogia

- Vaja saavutada: dsRNA kvaliteet, stabiilsus ja tõhus tootmine
- On saavutatud: püsivus – lühikeste ahelate asemel sünteesitakse pikad korduvad ahelad, mis taimetele viies kaitsevad seda tubaka mosaiikviiruse eest
- Vaja saavutada tõhus tootmine ja dsRNA püsiv kvaliteet

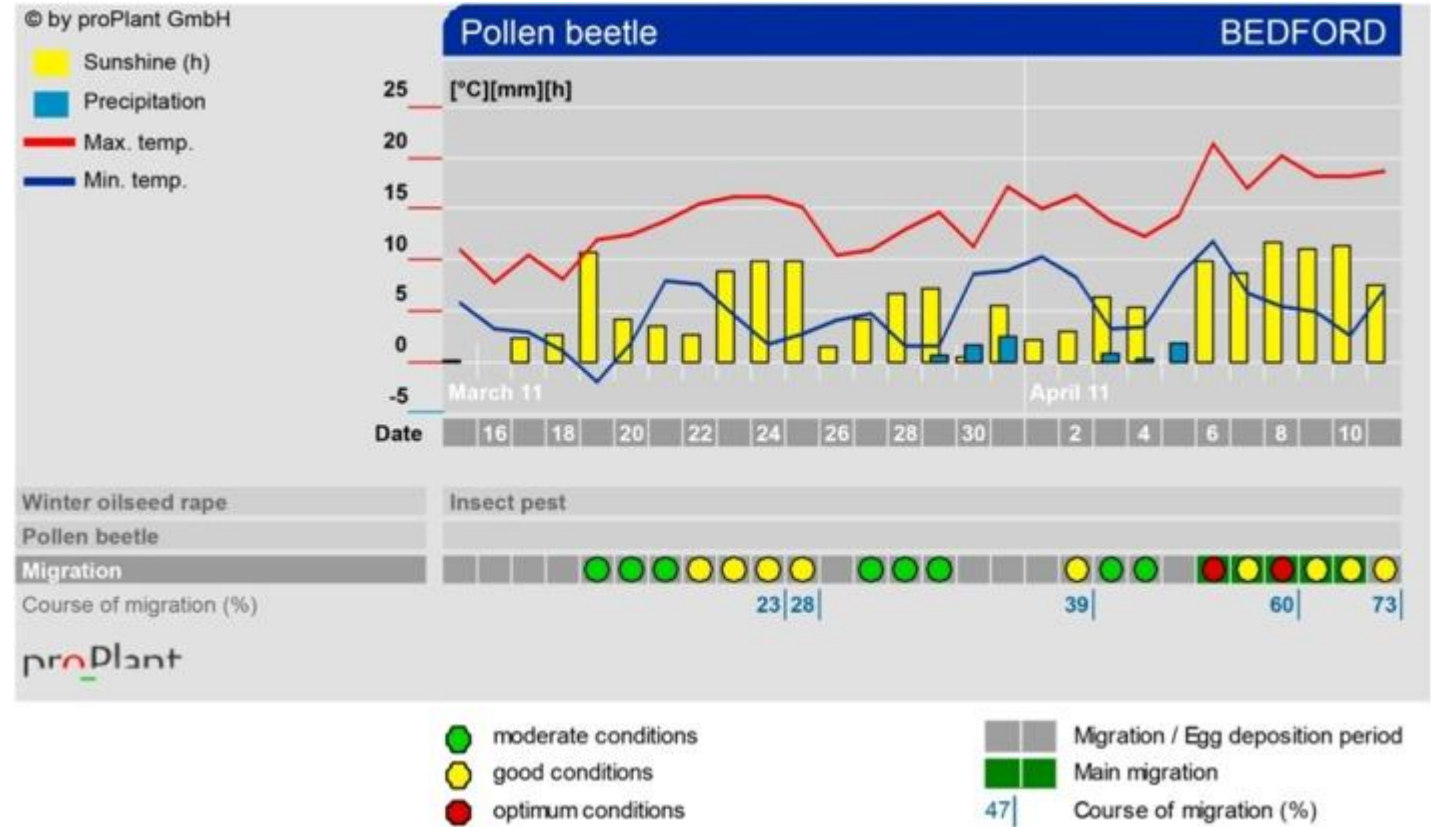
Mikrobioloogilised insektitsiidid

- Entomopatogeensed seened *Beauveria bassiana* ja *Metarhizium anisopliae*
- Kokkupuutel putuka keha pinnaga hakkavad eostest hüüfid arenema, tungivad putuka kehasse ning lagundava putuka. Toimivad paljudel putukaliikidel

Otsustamise abivahendid:

- Võimaldavad vähendada kahjustatest tingitud riski ennustades nende liikumist ning suunavad õigel ajal seiret tegema
  - **proPlant expert**
- Inglismaa näide:
  - päikesepaiste tunnid, sademed, min ja max temperatuur, tuule kiirus + mardika fenoloogia

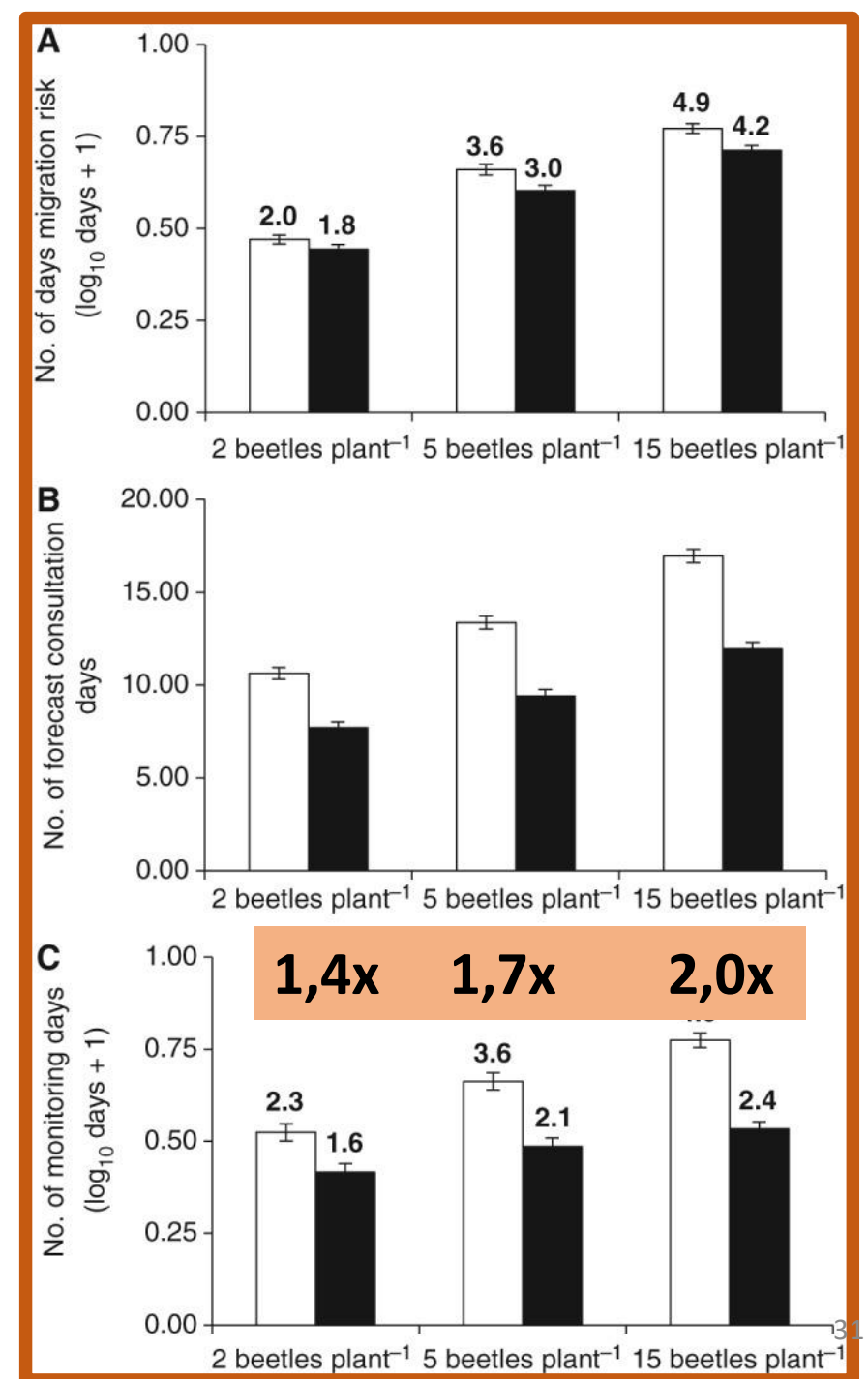
Ferguson et al: Pest Manag Sci. 2016 72(3) The potential of decision support systems to improve risk assessment for pollen beetle management in winter oilseed rape

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5049606/figure/ps4069-fig-0001/>

Otsustamise abivahendid:

- Võrreldi **reeglitepõhise** (rapsi kasvustaadium ja temp. ≥ 15 °C) ja **ProPlant** ennustuse paikapidavust
- Mõlemad töötasid hästi, tänu proPlant programmile kulus palju vähem inimtööd

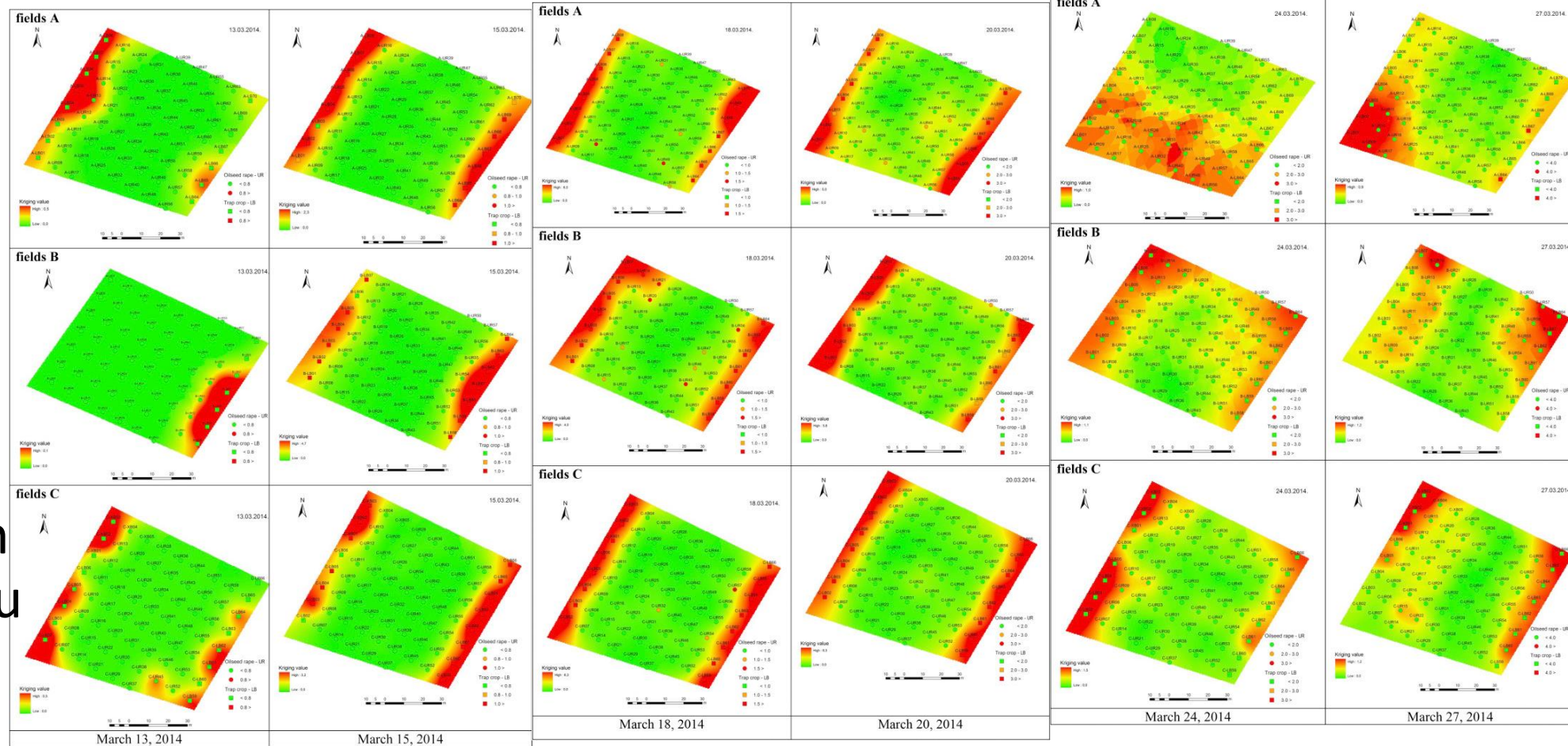

Pritsida väiksemat territooriumi:

Kasvustaadium 51

Kasvustaadium 59

- Hiilamardikate arvukus ajas
- (püüniskultuur 25%, 20% ja 15%)
- Ainult 2,5% pindalast oli tõrjekriteerium ületatud (Kokku 15000 m²)

Süsinikku siduv põllumajandus

- Põllumajandustavad, mis aitavad atmosfäärist süsinikdioksiidi siduda ning seda kestlikult mullas või biomassis säilitada.
- Kliimahoidlikud tavad võivad hõlmata järgmist:
  - hekkide või puude istutamine
  - köögiviljade kasvatamine
  - vahekultuuride kasvatamine
  - kestliku põllumajanduse viljelemine ja turbaalade säilitamine
  - metsastamine ja taasmetsastamine

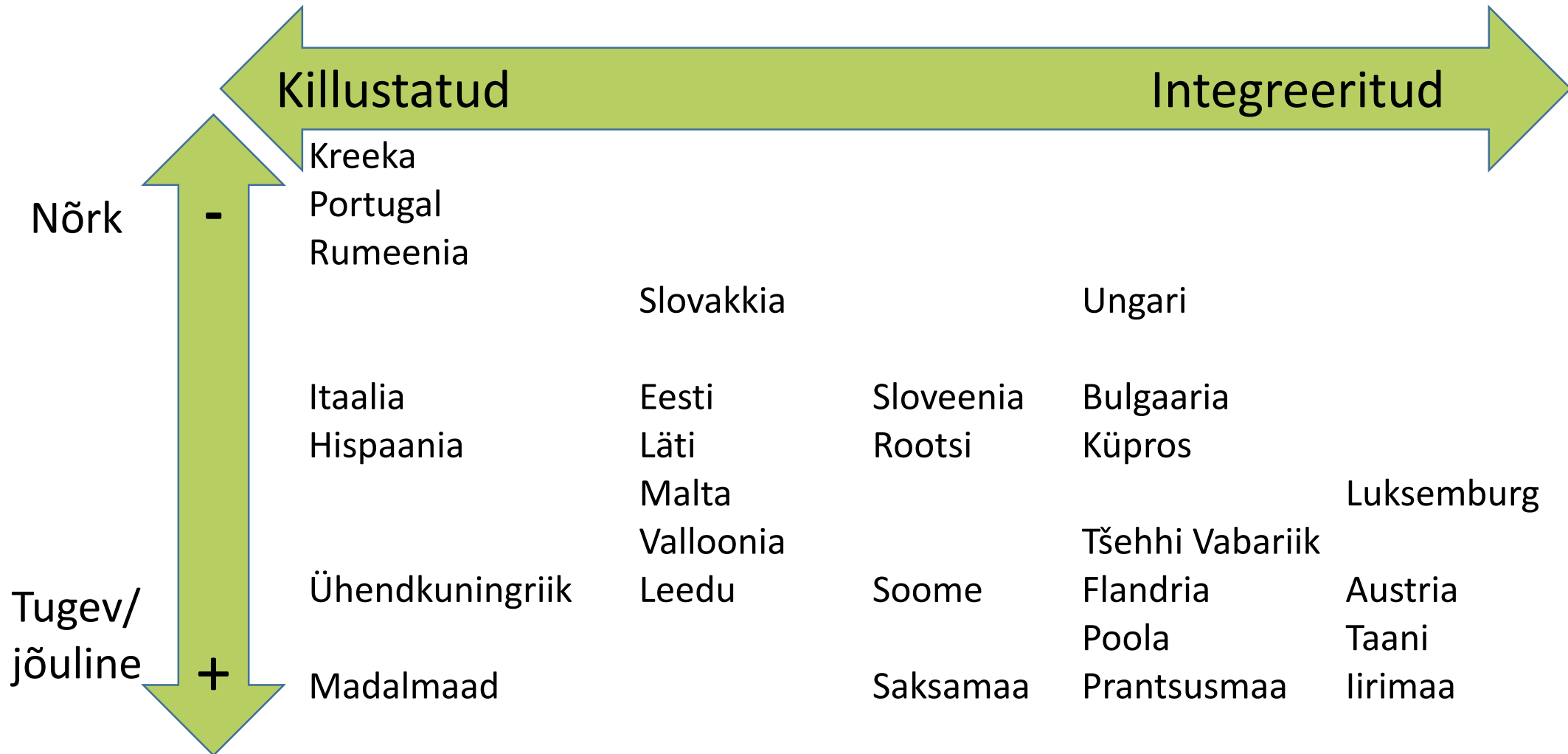

Innovatsioon on võti põllumajanduse transformatsiooniks jätkusuutlikkuse suunas

- Teadusuuringud ja innovatsioon
  - Põllumajanduslike teadmiste ja innovatsioonisüsteemide (AKIS) täiustamine
  - Põhjalik andmebaas
- Uued tehnoloogiad
  - Digitaalne põllundus – väetamise ja taimekaitse täppismeetodid
- Põllumajandusettevõtjate vajadustele vastav teabevahetussüsteem
  - Nõuanded ja lahendused põllumehetele
  - Kogemuste vahetamine
- Laiahaardeline võrgustik: platvorm aktiivseks info edastamiseks bioloogilise mitmekesisuse ja põllumajanduse kohta
- Dialoog ja kommunikatsioon erinevate huvigruppide vahel

Euroopa põllumajanduslike teadmiste ja innovatsiooni süsteemid

Täna tähelepanu eest!

